

A NYELVTUDOMÁNY ÉS A MAGYAR ŐSTÖRTÉNET (II/11.)

Nógrády Mihály (Ottawa):

A sumér-magyar nyelvi kapcsolatról II **(Sumér szövegfejtés – V. oszlop, 11. kocka)**

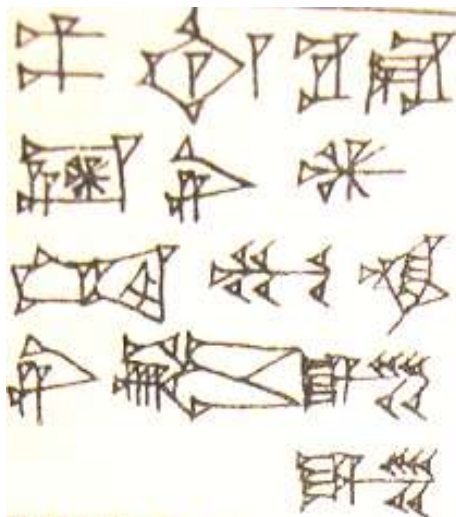
E tanulmányunkban folytatjuk Anton P. Deimel által közölt ékírásos szövegek elemzését a magyar nyelv segítségével. A sumér ékírásos szöveg Gudea, *Lagaš* városállam uralkodójának álmait tartalmazza, amint előző dolgozatunkban ismertettük.¹ Jelen tanulmány könnyebb megértését segítheti korábbi, *Megfigyelések René Labat akkád szótárával kapcsolatban* című bevezető írás.²

Kettő a Gudea hengerek közül. A világhálózatról másolva.

¹ Nógrády 2016: 986

² Nógrády 2014: 13-16

Gudea hengersizám: A 5,11 – 6,13; V. oszlop, 11. kocka teljes szövege (Deimel 1934: 83. oldal).

A teljes sumér szöveg ékjegyjeinek hangértékei, latin betűkre átírva Deimel szerint: *pa-te-si-ra ama-ni^{dingir}nina mu-na-ni-ib-gi₄gi₄*.

A sumér szöveg jelentése németül Deimel szerint: *Dem Patesi antwortete seine Mutter, die Göttin Nina*.

Magyarul: *Pateszinek válaszolt anyja, Nina istennő*.

Deimel német fordítása visszafordítva sumérre: *Pa-te-si gi₄ama-ni^{dingir}Nina* ami kimutatja, hogy öt ékjegy kimaradt a tolmácsolásból melyek hangértéke: *ra; mu; na; ni; ib*. Ez kimutatja Deimel módszerét – kihagyja vagy összekapcsolja és egy szóként értelmezi azokat az ékjegyeket melyeket, a ragozó nyelvek ismeretének hiányában, nem tud beleilleszteni a szókörnyezetbe. Ez a megfigyelésünk nem a nyelvész bírálata, hiszen ő az elsők között volt, akik módszeresen végezték a sumér szövegek vizsgálatát és sok időálló megfigyelést hagytak ránk. A mi célunk rámutatni, hogy az utánuk következő kutatók, bízva elődeik szabatosságában, feltétel nélkül elfogadják az ékjegyekhez fűzött hangértékeket jelentésükkel együtt és csak azokat használják munkáikban.

Ma már ott tartunk, hogy csak egy-két kutató közöl eredeti ékírást (például Ira Spar), mások csak az ékjegyek hangértékét és jelentését. Mindenki tartózkodik az eredeti sumér szöveg bemutatásától, mert kiderülne a sumér nyelv homályos, pontatlan ismerete. Azonban vannak néhányan, akik beismerik ezt a hiányosságot.

Piotr Michalowski, a University of Michigan közel-keleti fakultásának tagja, ezt írja könyvének bevezetőjében:

*„The texts are translated from three languages - Sumerian, Eblaite, and Old Akkadian - all of which are imperfectly understood at present. Specialists in these languages will undoubtedly question many of the renditions presented here, as there is not a text in this volume that could not be translated differently”.*³

(Magyarul: A lefordított szövegek három nyelvből– sumér, eblai és óakkád – erednek, melyek ismerete mindmáig tökéletlen. E nyelvekben jártas szakemberek bizonyára kétségbe fognak vonni több itt közölt fordítást, mert ebben a kötetben nincs olyan szöveg, amelyet nem lehetne másképpen fordítani).⁴

³ Michalowski 1993: 1

⁴ A szerző fordítása

A szerző őszintesége tiszteletet érdemel, de a kérdés ismét felmerül, miért vette ő és más korabeli nyelvész is a fáradságot sumér szövegek fordítására és könyvek írására, amikor tudják, hogy a fordítás tökéletlen. Mi itt visszamegyünk az eredeti ékírásos szöveghez, felhasználjuk Deimel és Labat szófejtéseit, de figyelembe vesszük a ragozó magyar nyelv ide vonatkozó sajátosságait és szókészletét is.

Eddigi tapasztalunk és élenjáró sumérológusok megfigyelései szerint a sumér ragozó nyelv, akár a magyar. Azonban nyelvünk ismerete és felhasználása sumér szövegek megfejtésére hiányzik a tudományos köztudatból. Az itt következő táblázatokban egyenkint megvizsgáljuk a fenti sumér szöveg ékjegyeinek hangértékét és jelentését abban a sorrendben amint Deimel tette. De Labat és Malbran-Labat megfigyeléseit is figyelembe vesszük, hiszen ők is beletartoznak abba a tudományos csoportba, amelyik az ékjegyekből indult ki.

Az első megoldásra váró probléma a szöveg bevezető szava: *Pateszi*. Ez a magas rang a 19. század vége felé először négy önálló ékjegy összevonásából állt: *pa-te-si-ra*. Vagyis négy különálló fogalom egybevonásával alkottak egy másik fogalmat. Később a *ra* ékjegyet elhagyták és a megmaradt három ékjegy egybevont kiejtését megváltoztatták *enszi*-re ‘papkirály’ jelentéssel. Azonban a kiejtés oka és jelentése nincs kellően megmagyarázva. A hangtani különbség *pateszi* és *enszi* között igen nagy. Mi nem tudjuk elfogadni ezt a magyarázatot mert, amint látni fogjuk, ezt a magas rangot a magányos ékjegy *pa* kétséget kizáróan kifejezi.

Nem ide tartozik, de figyelmet érdemel mert úgy Labat, mint Malbran-Labat megjegyzi, hogy a sumér PA hangértéke az akkád nyelvben *iššakku*-ra változott, de jelentése megmaradt mint ‘polgári kormányzó’. Ez a hivatali rang lehet a magyar Izsák név alapja. Bár a Magyar Utónévkönyv szerint “a héber *Jishak* név görög-latin *Isaac* formájából” származik. „Jelentése: nevetés”.⁵

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
=	𐎱	Deimel-169	pa	Aufseher	felügyelő
			pa	Flügel	szárny
			ḥad	Stab	bot
			Pa-te-si	Priesterfürst	papfejedelem
			sig ₃	schlagen	üt, ver
		Labat-295	PA, ^{gis} PA	rameau	kis ág
			PA	aile	szárny
			UGULA	chef	fej, fő
			SIG	frapper, coup	üt, ver ütés, vágás
		Malbran-Labat-295	GIDRI	baton	bot, jogar
			ENSI ₂	Gouverneur civil	Polgári kormányzó

Taglalat: Ennek az ékjegynek kiértékelése több időt igényel, mint a többié, ezért kérjük a tisztelt olvasó türelmét és megértését. Ennek egyik oka az, hogy ez az ékjegy, amit ma kettős keresztnek hívunk, mint uralkodói jelvény a magyar nemzet tulajdona volt ősidőktől kezdve. Kiejtése *buda*, amely a *bud* ‘bot’ tőből és az *-a* melléknévképzőből áll. A régi *buda* mai megfelelője *botos*, aki “vmiféle hivatalos, rendszerint a rend fenntartásával kapcsolatos megbízást teljesítő személy”.⁶

⁵ Ladó 1978: 172

⁶ B. Lőrinczy 1979: 574, I. kötet

Ez az ékjegy évezredekken keresztül megőrizte eredeti, hamisítatlan jellegét a magyar címerben is 1949-ig, amikor felcserélte a szovjet mintára készült kommunista címer. Mialatt az őstelepes Kárpát-medencei magyarság meg lett fosztva ősi történelmének egyik legfontosabb kellékétől. De az Országgyűlés által elfogadott 1990. július 3-ai Alkotmányt módosító 1990. évi XLIV. törvénnyel újra a régi kiscímer lett országunk címere. Majd ismét megjelent a hármas halommal együtt 1992. szept. 3-án a Szlovák Köztársaság címerében.

E magyar uralkodói címer sumér jelentése: Országfő.

A hármas halom sumér képjegyének hangértéke *kur*, jelentése ‘ország’.⁷ Ezt a képjegyet nem taglaljuk ebben a tanulmányban.

Az Alaptörvény szerint: „Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármashalomnak arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzson a magyar Szent Korona nyugszik.”

A Magyar Királyság címere tehát két részből állt. Egyik oldalon az Árpád-ház piros-fehér sávjai, a másik oldalon a Kárpát-medence őstelepes magyarságának uralkodóját jelentő képjegy, mai nevén ‘kettős kereszt a hármashalmon’.

A kettős kereszt első ismert jelenlétét Erdélyben, a tartariai agyagkorong bal alsó negyedében, a keresztény időszámítás előtti 6. évezred végére vagy az 5. évezred elejére tehetjük. Ezek szerint a korong több mint 1500 évvel idősebb a legrégebb sumér képjegyeknél. Mi ezt a képjegyet azonosnak tartjuk a sumér *pa* ékjegyével, mert véleményünk szerint a tartariai ádozati gödör, ahol a korongot találták, tulajdonképpen egy vezetői feladatkört ellátó egyén hamvasztásos temetkezésének a maradványa. Ugyanis az összefüggés nélküli csontok helyenkint égés nyomát mutatták.⁸ A táblák egy csomóban voltak a csontok közelébe helyezve, ami tudatos sírkellékre utal. Az agyag korongon levő lyuk egy nyakba vetett, vékony szíjon lógó éremre utal. Talán ezt igyekszik utánozni a mai magyar kitüntetéseknek az éremhez tartozó háromszögletű mellszalagjának alakja. Legtöbb más ország kitüntetéseinek szalagjai téglalap alakúak. A háromszög eredete sehol sincs kellően megmagyarázva. Ausztria és más környező országok hasonló szalagjait a magyar forma ösztönözhetette, a magyar példa nyomán jöhettek létre.

⁷ Labat 1948: ékjelszám 366

⁸ Makkay 1990: 15, 35

Itt nem követjük végig a kettős kereszt történetét.⁹ E bonyolult téma általunk végzett taglalását először a vancouveri Tárogató 1996. novemberi száma közölte le *Nem oda Buda* címmel (52-55. oldal). Angol nyelven a kanadai Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kongresszuson lett előadva 2002. május 25-én a Toronto Egyetemen.¹⁰ Azonban annyit megjegyzünk, hogy a kettős kereszt nem kizárólag vallási, hanem csak vezetői beosztást jelölt, legyen az polgári vagy hittel kapcsolatos. A Kárpát-medencei őstelepes magyarság esetében az uralkodó jelvénye volt.

Említést érdemel Laurence A. Waddell (1854-1938) angol orvos és katonatiszt, aki Indiában való tartózkodása idején tanulmányozta a sumér és szanszkrit nyelvet. Egyik könyvében a sumért az indóeurópai nyelvek indo-iráni ágával hozta kapcsolatba. E könyvében található a sumér BAD, BAT, jelentése *sceptre*, ‘jogar, királyi kormánypálca’, *strike* ‘ütés, csapás’, *club* ‘furfósbot’.¹¹ Szerinte a BAD, BAT hangérték képjegye bot vagy lándzsa lehetett. A ‘bot’, ‘ütés, csapás’ és ‘jogar’ jelentéseket Deimel, Labat és Malbran-Labat a kettős kereszthez hasonló PA ékjegyhez csatolják *szig* hangértékkel. Mi e jelentéseket megfelelőnek tartjuk, de szerintünk nem a kettős kereszthez, hanem a *szigony* képjegyéhez tartoznának, amit lejjebb tárgyalunk.

Nekünk magyaroknak nem okoz nehézséget a BAD › bud és BAT › bot hasonlóságot észrevenni. A *bud* megfelel Buda nevünk tövének, a *bot* nem kíván magyarázatot.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy Waddell nem nyert elismerést az akkori tudományos körökben. Munkáit figyelmen kívül hagyták a szakértők, akik maguk is, amint itt is látjuk, alapvető hibákat követtek el, hiányos módszerekkel dolgoztak. Kizárták a magyart és más élő ragozó nyelveket, mint kutatáshoz szükséges segédeszközt.

A PA fenti táblázatban levő 12 sumér jelentése közül 6 megegyezik a magas tisztviselői címmel (felügyelő, fej, fő, papfejedelem, felső, polgári kormányzó) melyekhez a 3 *bot*, *jogar* szót is hozzá lehet adni. Mi ezt a jelentést tartjuk kiemelkedőnek és *országfő*, *kormányzó*, **ural-kodó** jelentést adunk neki, mert a sumér nyelven kívül a *bot* hangérték hasonló jelentésekkel megtalálható az óegyiptomi nyelvben is.¹²

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-225	te	sich nähern	közeledik
			te	nehmen	(el)vesz, (meg)fog
		Labat-376	TE	s'approcher	jön, közeledik
			TE	près de joue	(vkihez)közel
TE	éteindre		arc, kép		
		TE	s'apaiser	elolt, lecsendesít	

Taglalat: Az ékjegy nem fejezi ki jól a képjegyet, nem illenek össze. A képjegy két különböző helyet vagy állapotot jelöl x-szel, amit vonal (kötőjel) köt össze x—x, amit szerintünk az ‘ad, tesz, vesz, csinál, cselekszik’ jelentések fejeznek ki legjobban. Ide tartozhat Deimel ‘(el)vesz, (meg)fog’ jelentése is, ami tulajdonképpen a cselekvésnek egy fajtája. Mi ezt az értelmet használjuk fel tolmácsolásunkban, mert a sumér *te* hangértéke majdnem azonos a magyar *tesz* igével.

A Magyar Nyelv Történeti Etimológiai Szótára (TESZ) szerint *tesz* szavunk “...az *sz*-szel bővülő *v* tövű igék csoportjába tartozik. A jelentésekben és a származékokban való gazdagságot

⁹ Vesd össze: Cser, Darai 2013: 27-114

¹⁰ Nógrády 2016: 969-975

¹¹ Waddell 1927: 23

¹² Budge 1978: xciii, 170

az magyarázza, hogy a szó a legfontosabb és legrégebbi azon kifejezéseink közül, amelyekkel az emberi tevékenységekre általában is, s ennek következményeképpen a szövegkörnyezettől függően, nagyon sokféle tevékenységre utalhatunk; v. ö. *cselekszik, csinál, működik, ügyködik*”.¹³

Ezért mi a *tesz* hangértéket javasoljuk *te* helyett és *fog* jelentést adunk neki, mert ez illik bele a szövegbe alany, állítmány, tárgy sorrendben. Úgy Deimel, mint Labat jelentései beleillenek a TESZ által megjelölt jelentéskörbe. Azon kívül a következő képjegy megnevezi a tárgyat, amit megfognak.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>	
		Deimel-91	si	Finger	(kéz)ujj	
				Zehe	lábujj	
				Horn	szarv, tülök	
				Sich füllen	tölt, töm	
				Himmel	ég/mennybolt	
				Umgeben ¹	Raad (ruhát)	
				Umgeben ²	körülvesz	
				üppig machen	gazdagít, dúsit	
				Licht	fény(es)	
				leuchten	fénylik, világít	
				anzünden	meg/felgyújt	
				ausgießen	kiönt	
				aufschütten	felráz	
		wüttend warden	dühös lesz			
		still, ruhig	csendes, nyugott			
		Malbran-Labat		SI	éclat	szilánk
					corne	szarv
doigt	ujj					
cornu	szarvas					

Taglalat: Deimel és más asszirológusok is félreismerték a képjegyet, amely egy bot végére illesztett horgot ábrázol, amihez Malbran-Labat értelmezése áll legközelebb (szarv, szilánk), de nem egészen pontos. Vagyis itt nem cselekvésről, hanem tárgyról van szó. Az is kétséges, hogy az ékjegy ebből a képjegyből fejlődött ki. Szerintünk e tárgy neve ‘szigony’ volt, ami még ma is használatos Magyarországon.

„**Szigony**... nyéllel ellátott horgas vaskampó. Szeges végű bot, amellyel a korcsolyázó gyerek hajtja magát a jégen. Ritkán szénának, szalmának a boglyából, kazalból való kihúzására” is használták”.¹⁴

A TESZ szerint „dárda- vagy több ágú villaforma, horgas hegyű eszköz főként halászoknál. Ismeretlen eredetű.”¹⁵

Ilyen szerszámot használhattak a mezőgazdasággal és halászattal foglalkozó sumérek is Dél-Mezopotámiában.

Az is lehetséges, hogy Gudea idejében Lagaš városállam uralkodói jelvénye a szigony volt, a mai magas rangú egyházi személy kampós pásztorbotjához hasonlóan.

A fentiekre alapozva a *szi* hangértéket megtoldhatjuk *g*-vel, ami megfelel a *szigony* szó tövének. Azonban ez nem oldja meg problémánkat e tárgy kidolgozását illetően. Ugyanis, amint előzőleg említettük, a *sig*₃ és *SIG* hangértékeket úgy Deimel (#169), mint Labat (#295) a PA

¹³ Benkő 1967: 897, 3. kötet

¹⁴ B. Lőrinczy 2010: 158, V. kötet

¹⁵ Benkő 1967: 748, 3. kötet

ékjegyhez kapcsolja ‘üt, ver’ jelentéssel. Ezt támogatja Malbran-Labat is ‘szúr, üt, ver’ jelentésekkel. Ez nagy kisíklás a PA jeletéseiből, ami ‘fej, fő, felügyelő, bot, jogar, kormányzó’. A ‘szúr, üt, ver’ jelentéseknek a **szigony** képjegyhez kellene tartozni.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-189	ra	schlagen	üt, ver
				töten	öl, megöl
				Mord	gyilkosság
				erschlagen	agyonüt
				Für, Dativ.-Suff	-ért határozórag
				siegeln	pecsét
		Labat-328	RA	frapper	üt, ver
				coup	ütés, csapás
				tuer	megöl
				meurtre	gyilkosság
				laver	mos, kimos
				tremper	bemárt, áztat
				dans l'eau	vízben
				submerger	elsüllyeszt
				inonder	eláraszt, elönt
				inondation	árvíz, áradás
		piétiner		topog, tapos	
		rinçage		öblögetés	
		suffixe nominal		névszóképző	
		datif		részeshatározó	
		Malbran-La- bat-328			

Taglalat: Ehhez a képjegyhez csatolt ékjegy nem azonos Deimel szótárában, de Labatában jobban hasonlít a Gudea ékjegyhez. A képjegyek egyformák. Szerintünk az *üt, ver* illik bele a szövegbe: *megverte*. Azonban a sumér RA-val majdnem azonos a magyar *rak* „ütéseket mér vmely testrésze” jelentéssel – a Magyar Nyelv Értelmező Szótára szerint [Bárczi és Ország 1959: 910, V. kötet]. Ezért indokoltnak tartjuk Deimel RA hangértékét megváltoztatni és megtoldani a K hanggal: RAK.

Ezzel elérkeztünk kijelölt kutatási területünk első problémájához. Ugyanis előző dolgozatunkban, a 19 számú kockában, szintén jelen volt a RA ékjegy, de az ottani szövegbe az *eláraszt, elönt* jelentések illettek bele. Itt viszont nem tudunk más következtetésre jutni, mint *megverte*. Ezt fogjuk használni ennél a mondatnál, s megvárjuk milyen jelentést tudunk felhasználni a 12, 18. és 20. kockákban, ahol szintén jelen van ugyanez a vitás ékjegy. Annyit azonban megjegyezhetünk, hogy a 19-es kocka szövegének magyar fordításába beleillik a ‘ver’ értelem: *ma-da ra ta zalağ₂* ‘föld(et) **ver**(i) távol(i) ragyog(ás)’. A magyar nyelvben létezik a ‘verőfény’ (ragyogó napfény) kifejezés.¹⁶ De a ‘föld(re) rak(ódik) távol(i) ragyog(ás)’ se hangzana rosszul.

Eredeti célunk az volt, hogy a 25 rendelkezésre álló kockában jelenlevő azonos ékjegyek összesítésével valamilyen közös kiejtést és értelmet találjunk, majd felállítsunk egy logikus rendszert az ékjegyek olvasásában.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-161	ama	Mutter	anya
			Eme ₄	Mutter	anya
		Labat-237	AMA	mère	anya
				chaleur	Hő, meleg
		M-Labat-237	AMA	mère	anya

¹⁶ Bárczi-Ország 1959: 347, VII. kötet

Taglalat: Mind a három asszirológus ‘anya’ jelentést ad az AMA szónak. Kétségtelen, hogy AMA hangértéke közel áll a magyar ‘anya’-hoz, ezért nem lehet visszautasítani. Viszont közel áll a török *ana*-hoz is, ami szintén ‘anyát’ jelent. De Deimel *eme*₄ hangértéke megegyezik Anonymus *emesujának* kezdő szótagjával, amihez a fordító ‘leány’ értelmet kapcsolt.¹⁷

Érdekes, hogy ez a név/szó a sumér nyelvben is létezett, de nem ‘leány’ hanem ‘anya’ jelentéssel. Az *eme* szó még mindig használatos a magyar nyelvben ‘koca, nőstény disznó’ jelentéssel.¹⁸ *Emik* ‘szopik is az ‘anya’ irányába mutat. Mi egyetértünk az *emse* jelenkori ‘anya, nőstény, asszony’ jelentésekkel, de a TESZ megjegyzi, hogy „Ezeknek a rokon nyelvi megfelelőkhöz való viszonya még tisztázásra szorul. – A m. *eme* szóvégi *e*-je vagy kicsinyítő, vagy 3. személyű birtokos személyrag”.¹⁹ Szerintünk egyik sem, hanem a sumér/magyar –*a* melléknévképző magas hangrendű változata.

Mivel a sumér szövegben *eme* szerepel, mi e dolgozatunkban a magyar **Emese** hangértéket használjuk fordításunkban ‘asszony, anya’ értelemmel.

Anonymus krónikájában levő eredeti szöveg nem a legjobb latinsággal van írva, és az *Eunedubeliam* személynévnek értelmezett latin szócsokor azt sugalja, hogy Ügek vezér tulajdonképpen asszonyt szerzett magának, vagyis Emese már anya volt a megszerzéskor. Azonban ennek a bonyolult szövegnek kielemezése külön tanulmányt érdemel, ami nem ide tartozna.

Még a két elemből álló képjegy alapkérdéseit kellene tisztázni. Ugyanis Malbran-Labat a 233 szám alatti csillag nélküli ékjegynek ‘ház, lak’ jelentést ad. Ez megegyezik a ház alakú képjeggyel. Számunkra érthetetlen a *dingir* ‘isten’ jelentésű képjegy jelenléte a ház alakú ábrában és az összevont képjegy ‘anya’ jelentése. Ismervén a magyar nyelvet, ösztönszerűen a ‘háziasszony’ jelentés jut eszünkbe. Ezért mi kétségbe vonjuk a *dingir* ‘isten’ jelentését, amint lejjebb tárgyaljuk.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-158	ia ₃ -ni	Öl, Fett Suff. d. 3. Pers. Sg.	olaj, zsíros rag. 3. személy
		Labat-231	Ī, ĪA Ī -NI, -A-NI	huile, graisse préfixe verbal suffixe possessif	Olaj, zsír igei előtag Birtokos rag

Taglalat: Itt feltétlenül raggal van dolgunk, ami az *eme*₄-hez tartozik. Semi más nem illik bele a szövegbe, mint a tárgyeset, melyet a magyar nyelv a *-t* raggal fejez ki: *emet*, *emesét*. Vagyis megverte emesét. Mivel az ómagyarban a mai ragok önálló szavak voltak, mi az *õt* hangértéket és jelentését javasoljuk.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-12	an dingir	Himmelsgott Gott	égi isten isten
		Labat-13	DINGIR AN	Déterminatif précédant les noms de divinités ciel Le dieu Anu	Istenségek nevei előtt álló jelző égbolt Anu isten

¹⁷ Anonymus 1977: 81

¹⁸ B. Lőrinczy 1988: 185, 2. kötet

¹⁹ Benkő 1967: 764, I. kötet

Taglalat: A sumér *dingir* ‘isten’ értelmezésével problémánk van. Ugyanis a teljes szöveg szerint az uralkodó ráút, vagyis megver egy emesét (anyát), akinek neve Nina és ráadásul ‘istennő’ is. Lehetséges-e, hogy a sumérek nem emberfölötti lényekre alkalmazták a jelzöt, hanem társadalmuk kiemelkedő, vezetői rangot viselő tagjaira?

Anton Deimel (1865-1954) német Jezsuita pap volt, a régi Kelet kutatásával foglalkozott, amibe a sumérek is beletartoztak. Ő, mint a sumérológia egyik megalapítója, Johann Strassmaier (1846-1920) szintén Jezsuita pap vezetése alatt tanult Londonban. Strassmaier számos agyagtáblát lemásolt a British Múzeumban, de nem tolmácsolta mindegyik értelmét. Gyűjteményének nagy részét Deimel átvette (egyések szerint mindet). Tehát sok másodkézből való anyaggal dolgozott.

E két papnevelésben tanult tudósak nem okozhatott nehézséget a görög–római sokistenes valláskultusznak az emberi életet tevékenyen irányító emberfeletti lényeit belevetíteni a sumér társadalomba. Ők erre a csillag alakú képjegyet tartották legmegfelelőbbnek, de nem ‘csillag’ hanem ‘isten’ jelentéssel. A ‘csillag’ jelentést a MŰL képjegyéhez csatolták.²⁰ Mi ezt az egész eljárást nem tudjuk elfogadni és a ‘csillag’ alakú képjegynek *nemes, tekintetes, méltóságos* értelmet adunk, mert a *dingir* hangtanilag nagyon közel áll a latin *dignitashoz*, miből az angol *dignitary* is ered. Azonban végleges hangértékét egyelőre nem tudjuk meghatározni. Ilyen felcsillagozott méltóságos egyének lehettek a *dingirek*, akiknek semmi közük nem volt az istenségekhez.

Tehát közelebb jutunk a valósághoz, ha a csillag jelképének jelenkori használatát vetítjük vissza a sumér világba. Őt, hat és nyolc águ csillagok díszítik különféle nemzetek zászlóit, benne van címerükben is. A magyar címernek is része volt az ötágú vörös csillag a kommunista rendszer alatt. Hivatalos tisztségek rangjelzésére is használják a csillagot az egész világon, főleg a rendőrség, katonaság keretén belül. Így lehetett ez régen is, mert ennek a szokásnak valahonnat jönni kellett.

A csillaggal jelzett egyének el lehettek kötelezve, vagy kinevezve, valamilyen közösségi munka elvégzésére, amiről számot kellett nekik adni. Egy ilyen megbízásra ad választ a következő ékjegy hangértéke és jelentése.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
Deimel nem ad képjegyet	Ezt a Sumér ékjegyet Deimel nem közli, csak Akkád változatát	Deimel-139	Ninâ-ki	e. Stadtteil von Lagaš ^{al} Nînâ	Lagaš város ^{al} Nina része
				Niniveh	Ninive
Labat sem ad képjegyet		Labat-200	ur ^u NINA	la ville de Ninive	Ninive város
			^d NANŠE	une divinité	egy istenség

Taglalat: (Deimel megjegyzése. Grdbd.: Stadt Ninâ; Niniveh.) Mivel az ékjegy Lagaš város *Nina* kerületét jelenti, ^{dingir}Nina aki Emese (vagyis asszony vagy anya volt) ezért a városrészt felelős egyén. De itt nem az uralkodó anyjáról van szó, hanem a fiú anyjáról, amit a következő ékjegy ad tudunkra. Az anya, mai értelemben, Ninive kerület képviselője lehetett, aki fiával együtt az uralkodónál volt valamilyen kihallgatáson vagy beszámolón.

²⁰ Labat 1948: 376. ékjegyszám

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
Deimel nem ad képjegy		Deimel-39	mu	Sohn	valaki fia
				Same	mag, ondó
				Furche	barázda
				Zeile	sor (írott)
				Sprößling	sarj, ivadék
				Name	név
				Leben	él, élet
				nennen	(el)nevez
				Mann	férfi, ember
				Jahr	év, esztendő
		Labat-61	MU	être haut	magasan levő
				Pointe	hegy, csúcs
				nom	név
				ligne d'un texte	írott sor
				appeler	hív, szólít
				decision	határozat
				oracle	istenti jóslat
				fil	valaki fia
				élévation	felemelés
				année	év, esztendő

Taglalat: Itt csak ^{dingir}Nina asszony (Emese) fiáról lehet szó, mert ő az egyetlen anya a mondatban, és semmi sem utal arra, hogy a *fíu* az uralkodóé.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-45	na	Stein	kő, tégl
				hoch	magas
			nu _g	nicht	nem, se, ne
			na	Verb.-Präfix: negation; positiv	igei előtag: ta-gadás ; pozitív
			Verbal-infix= ihm.	igei belrag= ó	
			Suffix (=ni+a)	Rag (=ni+a)	
			Labat-70	NA	homme
			“station” (partie du foie)	“állomás” (a máj része)	
			NA (=NA ₄)	pierre	kő

Taglalat: A sumér *na* megfelel a mai magyar *ne, nem* tagadó szónak.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
Deimel nem ad képjegy		Deimel-158	ia ₃	Öl, Fett	olaj, zsíros
			-ni	Suff. d. 3. pers.	Rag, 3. személy
		Labat-231	Ī, ĪA	huile, graisse	olaj, zsír
			Ī	préfixe verbal	igerag
			-NI, -A-NI	suffixe possessif	Birtokos rag

Taglalat: Itt feltétlenül raggal van dolgunk, ami az *eme₄*-hez tartozik. Semi más nem illik bele a szövegbe, mint a tárgyeset, melyet a magyar nyelv a *-t* raggal fejez ki: *emet, emesét*. Vagyis megverte az asszonyt (emesét).

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
Deimel nem ad képjegyvet		Deimel-145	ib ₂	zornig sein	dühösnek lenni
				zornig	dühös, haragos
				Zorn	harag, düh
				Mitte	közép
				Hüfte	csípő
		Labat-207	ĪB	taille	vágás, szabás
				milieu	vmi. közepe, dereka
				préfixe verbal	igei előrag

Taglalat: A ‘csípő’ és ‘derék’ jelentéseken kívül a többinek nincs semi köze a képjegyhez. A ‘düh’ és ‘harag’ jelentést csak akkor lehetne ide sorolni, ha jelen lenne a csípőre tett kéz. A mai magyarban a ‘csípő’ homonym, jelentése lehet az emberi test egy része, vagy olyan valami, ami csíp. Például csípő megjegyzés, ami bele illene ebbe a mondatba.

Nem teljesen érthető miért, de Deimel a következő megjegyzéseket is ide sorolja. Urb.: (Urbedeutung) = eredeti értelem: *menschl.* ‘emberi’; *Unterkörper* ‘altest’.

Grdbd.: (Grundbedeutung) = alapjelentés: *Leibes-mitte* ‘az emberi test középrésze’. Ez a ‘derekas’ magyar szóhoz irányába terel bennünket, talán ‘derekasan’, de ez a jelentés nem illik bele a szövegbe.

<i>Képjegy</i>	<i>Ékjegy</i>	<i>Forrás</i>	<i>Hangérték</i>	<i>Jelentés</i>	<i>Magyarul</i>
		Deimel-188	gi ₄	wenden	(el-/ki-/meg-) fordít
				antworten	felel, válaszol
				schicken	(el-)küld
				abwenden	elfordít, elhárít
				abschließen	(el-/le-)bezár
		Labat-326	GI ₄	se tourner	forog
				revenir	visszajön
(en arrière)	(vissza)				

Taglalat: Ez az ékjegy adja meg az okot amiért Emese kikapott: azért, mert a fiával együtt (dühösen) *feleseltek*. Az ékjegy megisméltése a többesszám jele, vagyis mind a ketten, fiú és anyja, vitatkoztak az uralkodóval.

Végkövetkeztetés:

pa	te	si	ra	ama (eme ₄)	ni	dingir	nina	mu	na	ni	ib	gi ₄ -gi ₄
uralkodó	tesz-vesz	szigony	rak	anya (emese)	őt	tekintetes	Ninive	fiú	nem	őt	harag	feleseltek

Mai magyarsággal: *Az uralkodó fogta szí(gonyát), megverte tekintetes Eme(sét), Ninive (képviselőjét), (de) fiát nem, (mert) dühösen feleseltek.*

Itt a 13 ékjegyből 5-öt azonosítani lehet ma is létező Magyar szavakkal (te, si, ra, eme, na).

Irodalom

- Anonymus.** 1977. *Gesta Hungarorum*. Hasonmás kiadás Pais Dezső fordításában. Budapest: Magyar Helikon.
- Bárczi Géza és Országh László** főszerk. 1959. *A magyar nyelv értelmező szótára*. Budapest: Akadémiai kiadó.
- Benkő Loránd** főszerk. 1967. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. Budapest: Akadémiai kiadó.
- B. Lőrinczy Éva** főszerk. 1988. *Új Magyar Tájszótár*. Budapest: Akadémiai kiadó.
- Budge, E. A. Wallis.** 1978. *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary*. New York: Dover Publications Inc.
- Cser Ferenc, Darai Lajos.** 2013. *Az egység magyar jelenléte és jelképe az eurázsiai történetben és műveltségben*. in *Acta Historica Hungarica Turiciensia*. XXVIII. évfolyam 2. szám. Zürich-Budapest: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 67. sz. kiadványa. <http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/>.
- Deimel, Anton P.** 1934. *Šumerisch-Akkadisches Glossar*. Róma: Kézirat. (Kiadva 1984-ben).
- Labat, René.** 1948. *Manuel d'épigraphie akkadienne*. Paris: Kézirat. (Revised and published in 1963 by Florence Malbran-Labat. Paris: Geuthner Manuels.)
- Ladó János.** 1978. *Magyar utónévkönyv*. Budapest: Akadémiai kiadó.
- Lessing, Ferdinand D.** 1973. general editor. Compiled by Mattai Haltod, John Gombojab Hangin, Serge Kassatkin and Ferdinand D. Lessing. *Mongolian-English Dictionary*. Bloomington, Indiana: The Mongolian Society, Inc.
- Makkay János.** 1990. *A tartariai leletek*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Malbran-Labat, Florence.** 1994. *Manuel d'épigraphie akkadienne. Signes, syllabaire ,idéogrammes*. Paris: Geuthner Manuels. (6. kiadás).
- Michalowski, Piotr.** 1993. *Letters from Early Mesopotamia*. Atlanta, Georgia: Scholars Press. Edited by Erica Reiner.
- Nógrády Mihály.** 2014. "Megfigyelések René Labat akkád szótárával kapcsolatban" in *Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata* 2014/A. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*. XXIX. évfolyam 1. szám. Zürich-Budapest: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 68. sz. kiadványa. <http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/>.
- Nógrády Mihály.** 2016. "A sumér-magyar nyelvi kapcsolatról" in *Alapvetés. Tanulmányok a magyar eredetről és következményeiről*. Oktatási segédkönyv II. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*. XXXI. évfolyam 5. szám. Zürich-Budapest: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 78. sz. kiadványa. <http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/>.
- Nógrády Mihály.** 2016. "Buda: eredete és jelentése" in *Alapvetés. Tanulmányok a magyar eredetről és következményeiről*. Oktatási segédkönyv II. *Acta Historica Hungarica Turiciensia*. XXXI. évfolyam 5. szám. Zürich-Budapest: A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 78. sz. kiadványa. <http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/>.
- Spar, Ira** ed. 1998. *Cuneiform texts in the Metropolitan Museum and Art. Volume I. Tablets, cones and bricks of the third and second millennia B.C.* New York: The Metropolitan Museum of Art.
- Waddell, Laurence Austine.** 1927. *A Sumer – Aryan Dictionary*. London: Luzac & Co.